

meg kell, hogy előzze: részletmunka, az anyaiskola feltáráshoz előzményül a partikuláké veendő munkába.

Rátkai e kis dolgozatban a hajduszoboszlói partikula történetét ismerteti levéltári adatok alapján buzgósággal s komoly tárgyszere-ttel. Debrecen partikulája volt s virágkora 1749—1854 közé esik. Tanterve a lehetőségig az anyaiskolaét iparkodott megközelíteni. Tanítói között nem egy országos hírnű volt s tanulói közül is többen kiváltak. Részint anyagi, részint a korszellem okozta körülmények miatt 1853-tól 1885-ig amolyan félgimnázium-félpolgári volt, hogy aztán gimnázium jellegét elhagyva, a mai polgári iskola gyökerezzék ki belőle.

Előttem a dolgozatnak egy személyi és egy tárgyi vonása be-cses. Kezdő tanító legjobban úgy illeszkedik be iskolája és községe életébe, ha annak multját áttanulmányozta. Ez Rátkainak érdeme. A tárgyi vonás pedig az, hogy ideje volna már annak, hogy valamennyi iskola és valamennyi politikai község multja legyen összeállítva. A mult ismeretének nagy nevelő hatása van s a jövőnek egyik biztos pillére. A jelen viszonyok között ez kétszeresen fontos úgy a községre nézve, valamint általános tanügyi és politikai szempontból. Oly időket élünk, mikor egyetlen erőnk a mult. Legyen hát multunk s annak éppen művelődéstörténeti oldala minden részletében földerítve.

(Szászváros.)

Kristóf György.

SZEMLE.

Tanítási impulzus kedvezőtlen viszonyok között.

Ilyen című közleményre akadunk a Néptanítók Lapja 1917. évi 8. sz.-ban. Ez vagy két év előtt volt és ma, sajnos, a viszonyok még jóval kedvezőtlenebbek. Az a közlemény részletesen ismertette egy chemnitz-i tanítónak a Die Deutsche Schule-ban megjelent *«Vom Anwenden der „Unterrichtsimpulse“ unter ganz ungünstigen Schulverhältnissen»* c. cikkét, amelynek szerzője főleg azt vitatja, hogy az akkori kedvezőtlen viszonyok között a kérdezve-kifejtő módszer jóval eredményesebbnek ígérkezik, mint a régi kikérdező eljárás. Ez utóbbi mindkét félre, a tanítóra és a tanítványra, kényelmesebb, de egyben felmenti ez utóbbit a gondolatba való elmélyedéstől és az összefüggő beszédétől. A szabad felelésre előkészítő gyakorlatokkal kell ránevelni, részoktatni, aminek üdvös külső eszközei a helyes testtartású ülés, a felelésnél pedig a padból való kilépés és egyenes állás. Ma, amikor a kedvezőtlen viszonyok többszörösen hatványozódtak, alig hihető

hogy pusztán a jobb módszerrel és külső fogásokkal érhesünk célt. Ma a régiebb nehézségek: a megbontott tanítási idő, a hiányos szülői ellenőrzés, a háborús láz stb. szinte háttérbe szorulnak a tanulókat és tanerőket egyaránt megbénító lelki behatások mellett. Az ország politikai és katonai helyzete ki- és befelé, a vigasztalan társadalmi és közgazdasági állapotok, a sajtónak kényszerű s nap-nap után ismétlődő szomorú hírei, az utcának éppen nem épületes jelenetei és izgató falragaszai üléselő és szervezési mótelyökkel a felnőtteknél lehangoltságot és erélyt sorvasztó rezignációt váltanak ki, de az ifjúság lelkét is megfertőzik és olyan fegyelmetlen, ideges, zaklatott és kapkodó állapotba hozzák, amely merő ellentéte a nyugodt légkörnek, a komoly tanulás és tanítás legelső feltételének. Minden *tananyagbeli* reform előtt vagy mellett talán erre a lelki leromlásra, illetőleg feltámasztásra kellene gondolni: erősíteni a bizalmat a jövőben, a hitet a lelkiismeretes munkának változatlanul szükséges és elengedhetetlen voltában. Nem vonjuk kétségbe a *tananyag* fontosságát sem az aránytalanul megrövidített idő mellett, de a «súrtást» úgy szeretnők értelmezni, hogy az inkább kiselejtezés (revízió) legyen, amely ezúttal minden nélkülözhetőt kirekeszt és csak arra szorítkozik, ami a továbbhaladásra feltétlenül szükséges. Itt is a lélek fontosabb a testnél és amannak megmentésére kell első sorban törekedni. Hisz azzal már tisztában vagyunk és abba belenyugodtunk, hogy a világháború részünkre értelmi deficittel fog járni, hogy nemcsak az ország, de a nemzeti és világkultúra integritása is veszélyben forog. Ha már a háború alatt volt mindenféle *hadi*: tanfolyam, vizsga, érettségi, bizonyítvány, diploma stb., most ugyanilyen átmeneti, fegyverszüneti, békepótlékokkal kell magunkon segíteni. Valahogy át kell «úszni» ezt a rettenetes időt, de a lelkeket meg kell menteni a jövőnek. Ezt azonban nem azzal érjük el, hogy az ifjúságot mesterségesen s még az eddiginél jobban ráncigáljuk, foglalkoztatjuk kifelé, hanem minden, bármily tetszetősnek és alkalomszerűnek látszó külső szellemi és lelki szétforgácsolástól megóvjuk és minden erőnkkel arra törekszünk, hogy belső egyensúlyát és koncentráló képességét helyreállítsuk. Ha ez nem sikerül, akkor kárba vészett minden «tanítási impulzus». Annak megítélését, hogy a diáktanácsbeli szervezkedésekkel és új ifjúsági lapok kiadásával, szerkesztésével járó izgalmak mennyire mozdítják, illetőleg hátráltatják ez utóbbi elsőrendű követelést, azt az olvasóra kell bíznom. Lelkiismeretes és aggódó szülők maguk jönnek és kérdezik, mi lesz gyermekeikből, akik mitsem tanultak, s elveszítik-e ezt az évet? Bizony értelmi szempontból ez lenne a leghelyesebb, bár nem igazságos, mert önhibájukon kívül kerültek ebbe a helyzetbe, a megtorlásnak tehát nincs helye. Most mutassa meg a magyar iskola, hogy

nevelő intézmény, a tanítók, tanárok pedig, hogy ez rajtuk áll, nem pedig a tananyagon!

kf.

Inkompatibilitások a tanárvilágban.

Azt hiszem, abban mindnyájan egyetértünk, hogy a közös pedagógiai célokat a nemek szerint különbözően kell megvalósítani. Szóval van speciális férfi- és speciális nőnevelés. Mindkettőnek vannak külön céljai, tárgyai s módszerei. Ezt tudományosan igazolni ezúttal nem akarom, de azt hiszem, hogy sem az elmélet, sem a gyakorlat emberei előtt ezt nem is kell megtennem. Ha így van a dolog, akkor természetes, hogy a közös, vezető, összekapcsoló emberi, nemzeti, társadalmi, hivatásbeli stb. célok elérésére kellenek közös vezető pedagógusok, de amellett kellenek speciálisták, férfi- és nőpedagógusok a részletmunkák kidolgozására. A munka akkor tökéletes, ha valaki egy munkakörben mélyíti, fejleszti magát. Ha ez igaz, akkor elfogadhatja mindenki azt is, hogy leányközépiskolának csak az lehet igazgatója, aki tanári működésének nagyobb részét abban az iskolafajban töltötte el, beleélte, beledolgozta magát, hozzáalakult. A leányközépiskolai igazgatóság adományozásánál elsősorban a statusbeli arravalóság döntson, s ha csak lehet, nő legyen. Fiúközépiskolai tanár ne lehessen leányközépiskolai igazgató. Legyen ez fiúközépiskolai tanárokra nézve inkompatibilis. Hiszen a fiúközépiskolai tanár nem dolgozhatta bele magát a nőpedagógiába, tapasztalatokat nem gyűjtött, a hagyományokat és törekvéseket nem ismeri, a szükséges lelkiátalakuláson nem ment keresztül. De nem is tudja ellátni a munkát, sőt kárt okoz, mert megakasztja a fejlődést, legalább is addig, míg maga mindezen keresztülmegy. Mindenki maradjon a maga mestersége mellett. Az ügy érdeke az első. A magam részéről nem tartom lehetségesnek, hogy leányközépiskolai tanár fiúközépiskolai igazgató lehessen. Elvi okokból vagyok ennek ellensége. Inkompatibilis azonban ez nemcsak pedagógiai értelemben, hanem szociális értelemben is. Az embert az ambíció sarkallja, hogy mindig jobb, tökéletesebb munkát végezzen. A pedagógust is idealizmusa és realizmusa arra ösztönzi nemzete és családja érdekében, hogy többre vigye, jobb állásban szolgálja az ügyet, melybe beledolgozta magát és melynek hasznára lehet. A leányközépiskolai tanároknak nincs más előremenetelük, mint az igazgatói állás elérése. Ha ezt fiúközépiskolai tanár nyeri el előle, ezzel nemcsak anyagi boldogulásukat akadályozzák tudatosan, nemcsak jogtalan álláshoz jutnak, hanem ártanak a szakemberek kifejlődésének, s ezzel ártanak a nevelésnek, illetve a nemzetnek. Szükséges lenne ezért kimondani, elvben s gyakorlatban becsület-